

In model per noss tschientaner

Di european dals linguatgs a Bienna e Berna

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **Vegn Glion ina giada l'emprima citad bilingua dal Grischun? En mintgas pon ins gia numnar l'emprima citad bilingua da Svizra. Quai è Bienna (var 50 000 olmas) nua ch'il flum Schüss/Suze vegn giu da Saint-Imier e sbucca en in lai dechantà da Jean-Jacques Rousseau (1712–1778). En lezza citad commerziala ed industrial, center economic e cultural per bieras vischnancas bernaisas e schizunt per parts dals chantuns Neuchâtel e Solothurn, vivan 55,4% Alemans, 28,1% Romands, 6% italofofos e 10,5% umans d'auter linguatg. Il Forum per la bilinguitad – FB (1), fundà 1996, ha celebrà il Di european dals linguatgs (26 da settember) cun pliras occurrenzias, ensem cun il gimnasi parzialmain biling da Berna-Muristalden, gist sur il Foss dals urs.** Claudine Brohy, organisatura da la celebrazion, ha envidà La Quotidiana a las occurrenzias. Ins ha infurmà davart ils progress da la bilinguitad en pliras scolas biennaisas, t. a. en il quartier da Bözingen/Boujean ed en il gimnasi cun classas che mainan a la matura bilingua.

Scola bilingua da quartier

Bler han ins pertschavì davart la scola primara da Bözingen/Boujean, grazia ad ina brochura da Christian Merkelbach (2). «Lezza scola instruescha cun duas uras emnilas d'immersiun tuts uffants da l'emprima fin e cun la quarta classa» (p. 2). Quai ha entschavì 1999–2003 cun il project «Ponts – Brücken», e quai en il rom «ambient» ed ils uscheditgs roms artistics. «En las classas francofonas han geniturs e magistraglia giavischà ch'ins instrueschia era per dialect [bernais] perquai che la realitad sociala biennaisa premettia ch'ils francofofos ed immigrads chapeschian la tschantscha orala dal mintgadi aleman. Ils uffants da las classas francofonas han pia survegnì l'instrucziun tras immersiun per dialect e per tudestg da standard (...). La magistraglia ha s'engaschada ferm en il project (...). La collavuraziun tranter collegas da linguatgs differents, la gestiun cuminaivla da las medemas gruppas d'uffants, la reflexiun cuminaivla davart las experientschas, la furmaziun da basa e l'accompagnament dal project, tut quai ha gidà a transfurmar profundamain ils rapports aifer la magistraglia (...) en il senn d'ina vaira collavuraziun» (p. 2). 33 – 34% dals uffants, tenor las annadas, eran Alemans, 17 – 25% Romands e 41 – 50% d'auter linguatg (talien e 11 – 14 linguas estras).

Bunas premissas linguisticas

Ins è stut d'udir quant fitg ch'ils uffants san gia cun entschaver la scola: «Dals 205 uffants dumandads han 93% declerà ch'i enconuschian in segund linguatg, 36% ch'i enconuschian in pau anc in terz, 18% ch'i enconuschian schizunt in quart, e 4% han annunzià quatter linguatgs en pli da l'emprim (...). La mesadad dals uffants alemans e romands han ditg ch'i sappian in pau franzos resp. bernais; 75% dals uffants d'auter linguatg han annunzià enconuschientschas da franzos, 70% talas da dialect e 62% talas da tudestg da standard (...). Igl ha sa confermà ch'i dat in giavisch derasà d'enconuscher auters linguatgs, spezialmain englais e franzos» (pp. 7–8). Ins ha fatg dumondas er als geniturs: «70 – 90% han anc enconuschientschas d'in u plis linguatgs; ins numna cunzunt il franzos, lur il tudestg da standard e l'englais» (p. 10). Il FB ha accompagnà il project da cuntin: «In di da furmaziun preliminar ha introducì la magistraglia en l'instrucziun tras immersiun. Pliras giadas han ins lura realisà propostas da furmaziun complementara durant l'onni da scola. Plinavant han ins arranschà per la magi-

A Bienna vivan 55,4% Alemans, 28,1% Romands, 6% italofofos e 10,5% umans d'auter linguatg.

MAD

straglia visitas d'autras scolas u d'auters chantuns che pratitgeschan in'istrucziun identica. Durant l'onni da scola han ins purschì e duvrà vaira bieras sesidas regularas da reflexiun, cunzunt tras intervistas tranter collegas partenaris» (p. 21).

Cultura spagnola al gimnasi

Il program dal di cumpigliava visitas da la scola da Bözingen/Boujean e d'autras classas che pratitgeschan l'instrucziun bilingua. L'unic gimnasi era quel «da las Alps» en la giassa da medem num, nua ch'ins prepara classas per la matura bilingua cun franzos e tudestg. Ins pudeva las far visitas en in'ura da chemia ed ina da lur quart linguatg, il spagnol. L'autur da questas linguas ha tschernì uras da spagnol, e quai na be il Di dals linguatgs, mabain era la damaun suenter, e fiss schizunt stà giast bainvesì ina terza damaun. Tuts scolars alemans e romands pertutgads emprendan englais e spagnol sper ils dus linguatgs da la citad e dal chantun. La magistra, María del Carmen Bargiela, planisescha in viadi da stgomi tar ina scola da Salamanca/Castiglia-León cun la collega da franzos ed istorgia, e quai per la primavaira da 2009, gist avant la matura.

Films d'oz davart la guerra civila

Ina dumonda actuala en Spagna pertutga la perscrutaziun da la guerra civila 1936–1939. En ils davos onns han Spagnols realisà plis films che sa splegan en ils onns trenta; la classa ha vesì e commentà quatter. In d'els mussa las speranzas da libertad en in vitg spagnol durant la republica (1931–1936), la conquista tras las forzas naziunalistas e la «liquidaziun» dals republicans. In segund film mussa las regurdientschas d'in veteran da l'armada republicana areguard ils davos dis da guerra en Catalugna durant l'enviern 1938–1939, cur ch'ils uffiziers communistes, avant la fugia en Frantscha, mazzan praschuniers naziunalists. Ina ferma impressiun ha fatg il terz film; el mussa las divergenzas e finalmain ils cumbats da 1937 aifer ils defensurs da la republica, sco che George Orwell (Eric Arthur Blair, 1903–1950) als ha descritt en ses «Homage to Catalonia». L'erox dal film, in giuven idealist da Wales/Cymru, commember da la partida comunista britannica, va sco voluntari a cumbatter ils militars spagnols rebels. El s'integrescha a milizas dal «POUM» («Partido obrero de unificación marxista»), ina gruppa comunista che refusescha l'avuadia da Moscau. Ma l'erox vegn malsegir cun ils cumbats che rumpan ora tranter il «POUM» e la republica, adina dapli dominada dals aderents da Stalin. Il giuven «Welshman» perscrutescha la

chaussa e chapescha la situaziun e la strategia da Moscau. El sdrappa ses carnet da partida e turna tar il «POUM». Las discussiuns en l'ura da spagnol suenter ils trais films han mussà las abilitads da quella giuventetgna en ses quart linguatg. Donn che jau n'hai betg pudì restar pli ditg a Bienna per vesair il quart film.

Contacts cun la Rumantschia

La saira dals 26 da settember, en il gimnasi de Berna-Muristalden, ha il FB preschentà. sias activitads. Era Gion Antoni Derungs, secretari general da la Lia Rumantscha, è stà sco giast da la partida; en ses pled ha'l relevà las speranzas rumantschas areguard l'applicaziun da nossa lescha chantunala da linguas e da

quella ch'il parlament federal discuta ussa. Christine Le Pape Racine, collavuratura dal FB, ha fatg endament la votaziun chantunala turitgaisa per dus linguatgs en scola primara; ella sa legra da referir proximamain sper il Rain anteriur davart la bilinguitad. Tgi che vul l'enconuscher sa leger ses artitgels, per exempel «Mut zur Mehrsprachigkeit in der Schule» («NZZ» dals 20-6-06) e «Viele sind in der Schule unterfordert» («Tages-Anzeiger» dals 23-10-06). Il rapport 2006 dal FB releva la furmaziun linguistica che l'ospital da Bienna porscha e finanziescha per ses persunal, sut la direcziun da Monika Lüdi, cun la collavuraziun da Manuela Gächter e Catherine Wettstein. Tgi che gira en la citad e sias ustarias e stizuns percorscha la preschientscha generala da la bilinguitad. Tuts nums da giassas e da bajetgs publics stattan en omadus linguatgs. Bienna fiss pia ina versiun pitschna, senza metro, da Bruxelles/Brussel, cun la differenza ch'ins n'è betg adina segir da vegnir chapì en questa citad cun il flam, entant che la comunicaziun funcziunescha a Bienna tant sco adina cun omadus linguatgs - e schizunt cun duas variantas da tudestg.

1) **Adressa:** Postfach / CP 566, 2501 Bienna. Fax 032 323 22 82. **Posta electronica:** forum@bilinguisme.ch. **Internet:** www.bilinguisme.ch
2) **Christian Merkelbach, Bonjour - Guten Tag - Grüezi - de la cohabitation aux échanges entre communautés linguistiques. Tramelan/BE (SREP) 2007. Adresse:** Les Lovières 13, 2720 Tramelan. **Posta electronica:** christian.merkelbach@erz.be.ch. **Internet:** www.erz.be.ch/srep